

## *Ion Marian, pedagog de seamă, inițiator, al învățămîntului pedagogic*

---

ION RUSU SĂRĂȚEANU

S-ar putea pune întrebarea de ce este necesar să se vorbească astăzi despre Ion Marian? oare s-ar putea închipui marea sărbătoare a școlii nășăudene fără să se scoată din negura uitării figura marelui dascăl, întemeietorul primului curs, într-un fel întemeietorul școlii astăzi sărbătorite, a liceul pedagogic din Năsăud, oraș ce atîta vreme a fost o vatră de jeratic ce a iradiat lumină pentru o mare parte a românilor din Transilvania? Ar fi cu neputință acest lucru. A depus atîta stăruință omul acesta în serviciul școlii, a ars atît de cumplit pentru ideea de renaștere a poporului român, a fost atît de entuziasmat și a înflăcărat pe atîția și pilda vieții lui e atîte mobilizatoare, încît evocarea figurii sale în acest cadru se impune!

S-a născut în comuna Zagra, în 6 august 1796.<sup>1</sup> Marian a urmat școala trivială din Telciu, cea „normală” din Năsăud și apoi liceul și teologia la Blaj. De la 1 noiembrie 1819 și pînă la finele lui august 1821 funcționează ca profesor la gimnaziul din orașul așezat la îmbinarea Tîrnavelor. Vine apoi ca preot în Zagra și păstorește în satul natal între anii 1821—1824, împletindu-și munca de paroh cu cea de catihet la „școala normală” din Năsăud. În anul 1826 se mută în capitala districtului Regimentului II de graniță, unde prin stăruința lui se deschide în anul 1827 și clasa a IV-a.

Pentru specializarea în pedagogie este trimis în anul 1830 pentru o perioadă de un an, la Lemberg. În anul 1833 a fost numit director peste toate școlile Regimentului I de graniță de la Orlat,

---

1. „Vatra”, anul II, nr. 8—9, august-septembrie, p. 196.

unde funcționau de asemenea o școală normală, școli triviale și școli sătești.

La Năsăud se stinge din viață în anul 1833, directorul Istrate, iar vicarul Ioan Nemeș era numit canonic la episcopia Blajului, astfel că Ioan Marian este rechemat la Năsăud și numit director al școlilor din Năsăud și vicar al districtului militar al Năsăudului.

Se stinge din viață în anul 1846.

Și numai succintele date biografice sînt revelatoare pentru formarea cărturărească a celui ce va deveni un „Spiru Haret“ al școlilor năsăudene.

Între anii 1812—1813 și pînă în anul 1821 trăiește în Blajul Școlii Ardelene, își formează spiritul în credința, în ideile și la umbra marilor dascăli ardeleni Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Trăiește și se formează în focarul iluminismului transilvănean. Or, Școala Ardeleană era o explozie românească a iluminismului european, un vezuviu cultural ce a cuprins întreaga Transilvanie a ultimului pătrar al veacului al XVIII-lea și al primelor două decenii ale veacului următor.

Nicolae Iorga aplecîndu-se asupra acestei mișcări culturale, cu spiritul său de uriașă sinteză și de genial discernămint spunea că „în Ardeal nu e un mănunchi, ci o pleiadă, nu e un predicător în pustie, cu cîțiva ucenici răsleți, ci profeți sărbătoriți se înconjoară de ucenici înțelegători și devotați, care repetă cuvîntul auzit, îl tîlcuiesc pentru alții, scot dintrînsul adevăruri nouă. Și nu mai sînt aici boieri care vorbesc, cîțiva nobili cu carte; ci preoți, corectori de cărți, învățători, slujbași, medici, toată inteligența nației participă la mișcare, se încălzește de dînsa. De aceia curentul nu încetează, nu slăbește: în vălmășagul discuțiilor neconținute, în focul luptei fără odihnă, ideile se ascuțesc, sentimentele se fanatizează. Prin exagerație și fanatism ca și prin adevăr și iubire de neam biruința se cîștigă de data aceasta. Ideile învietoare au pătruns acum în sîngele poporului român, al poporului român de pretutindeni“.<sup>2</sup>

Ion Marian, a fost unul din acești „ucenici înțelegători și devotați“ care aici în condițiile existenței „Regimentului de graniță năsăudean“, a slujit idealul „luminării“ și ridicării politice, sociale și intelectuale a poporului său. El a fost exponentul, aici în ținutul grăniceresc, a concepției „luminilor“ care concepea școala „ca o matcă a naționalității iar pe omul de la catedră profetul conștiinței și idealului național, apostolul devotat cauzei ridicării poporului său în straturile lui adînci“.<sup>3</sup>

Cultura. în concepția lui, ca de altfel și a școlii în umbra căreia se formase, nu era un apanaj a boierimii, a unui strat subțire a societății, ci a poporului care trebuia luminat și instruit cu îndrumări de economie rurală, cu tot felul de învățături care să-l

2. N. IORGA, Istoria literaturii românești, III, Partea întâi (Generalități, Școala Ardeleană), ed. a II-a revăzută și larg întregită, Buc., Ed. științifică, 1969, p. 316.

3. GEORGE IVAȘCU, Istoria literaturii române, vol. I, Buc., Ed. științifică, 1969, p. 316.

ridice din starea înapoiată în care se afla, cu „catehisme de naționalitate în care se explica ultimului țăran originile nobile ale poporului și limbii române”.<sup>4</sup>

Dar trebuiau mai întâi făclieri, dascăli, învățători, luminați în fiecare sat care să împrăștie cu pricepere și entuziasm aceste cunoștințe. Și de aceea poate cea mai mare înfăptuire a sa, care trebuie subliniată mai întâi cu acest prilej, este organizarea, începând cu anul 1837, acursurilor pedagogice de la Năsăud pentru pregătirea învățătorilor, cursuri ce au durat cu întreruperi mai mici sau mai mari pînă în anul 1859, cînd s-a transformat în școală normală de învățători.

Cursurile acestea au marcat de fapt începutul învățămîntului pedagogic de specialitate pentru pregătirea învățătorilor, actul de naștere propriu zis a Școlii normale din Năsăud.

Marele lui zel, entuziasmul său debordant, calitățile lui deosebite, care-l face pe un cercetător să-l amintească între cei mai buni profesori ai gimnaziului din Blaj cu toate că a funcționat o scurtă perioadă ca profesor acolo,<sup>5</sup> se revarsă tumultos în organizarea școlilor năsăudene, în instruirea și educarea tineretului școlar, a întregii țărăni, în constituirea de lăcașuri de școală și-n asigurarea condițiilor pentru o bună desfășurare a procesului de învățămînt.

A înființat fonduri școlare în toate comunele, a mărit salariile învățătorilor, a înființat grădini școlare unde elevii învățau cultivarea pomilor, a intervenit ca învățătorii să fie scutiți de sarcinile militare și comunale, a creat condiții ca elevii să primească rechizite școlare și cărți în mod gratuit, a introdus în clasa a IV-a a școlii normale, a „normelor”, pomicultura, horticultura și albinăritul cu practică efectivă de către elevi ; a instituit examen pentru cei ce se căsătoreau care trebuiau, bărbații să aibă un număr de pomi altoiți de mîna lor în grădini, iar fetele să aibă țesute un număr de cămăși, prosoape etc., a prelungit perioada așa numitor școli de iarnă, în sfîrșit a luat un șir de măsuri atît de eficace încît întregul învățămînt din districtul militar al Năsăudului a primit cu totul altă înfățișare, s-a înviorat.

Din scurta expunere a realizărilor sale se poate constata că a fost un dascăl înaintat, a căror multe inițiative au fost traduse în realitate în mod definitiv abia în anii socialismului victorios.

Activitatea sa de vicar s-a împlinit în mod fericit cu cea de dascăl, urmărind și pe această linie progresul poporului din care făcea parte, dezvoltarea conștiinței naționale, și impulsionează luptei împotriva asupririi sociale și naționale.

Se vedea și aici că era urmașul marilor dascăli ardeleni. Petru Maior va scrie în „Dialogul pentru începutul limbii române” : „De îndoindu-mă de vreun cuvînt oare latinesc este cît l-am scris

4. Ibidem.

5. NICOLAE ALBU, Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800—1867, Ed. Didactică și pedagogică, Buc., 1971, p. 28.

cu slove sau litere latine îndată cu strălucire i se văzu latina lui față și părea că râde asupra mea de bucurie că l-am scăpat de sclavie și de calicele cirilicești petece”.<sup>6</sup>

Ion Marian, preluând ideile înaintate ale acestuia în calitatea pe care o avea, dădea următoarele dispoziții : „Înaltă rînduială, că de aici înainte protocoalele să se scrie cu slove vechi românești, a noastre strămoșești, care se zic lătinești, ba și toate scrisorile de ceva diregătorie, o ați auzit și o știți”.<sup>7</sup> În 1841 o altă circulară reia problema limbii liturgice: „S-au poruncit mai de multe ori, că grecește sau sîrbește să nu se cînte nimic și totuși se află unii cantori de dîrlăesc cu șandală cuvinte neînțelese. . . Deci aceasta sub aspră canonire se oprește”.

Într-o circulară din 11 aprilie 1838 cere să se aboneze la „Gazeta Transilvaniei”. „Ar fi bine și patriotic — scrie Ion Marian — ca batăr de feștecare companie preoții să ia cîte un exemplar, cum scrie redactorul Bariț”.<sup>8</sup>

Prin circularele din noiembrie 1841 și din 1844 cere insistent preoților să cumpere cărți „Icoana pămîntului” sau carte de geografie a profesorului Ioan Rus din Blaj, Cronică Românilor de Gheorghe Șincai, tipărită la Iași în 1843 și Istoria Românilor de Samuil Micu.<sup>9</sup>

Toate aceste îndemnuri, porunci și îndrumări fără putință de încadrare completă în concepția vremii și în curentul de gîndire a epocii, în această succintă comunicare, oglindesc pînă la evidență coordonatele concepției înaintate ale lui Ion Marian.

Primul biograf al său, Macedon Pop, făcîndu-i un portret al omului de cultură Ion Marian ni-l prezintă astfel : „Din biblie citea mult Pentateuchul, nu însă din punct de vedere religios, ci mai mult național, zicînd : „Moise a fost cel mai mare naționalist (în sens de patriot) pe lume, care a voit a-și ridica națiunea sa la cea mai mare treaptă a culturii, și prin urmare demn ca să-l urmeze fiecare. De aceea și dînsul avea de model pe Moise, propunîndu-și prin școală a înainta cultura românilor și în adevăr meritele lui, în astă privință sînt și vor rămîne eterne. . .”.<sup>10</sup>

În semn de prețuire și omagiu a activității sale, biblioteca din Năsăud a liceului grăniceresc va primi denumirea de „Biblioteca Mariană” și învățătorimea din districtul Năsăudului a dat numele reuniunii lor, — înființată în anul 1876 și care a desfășurat o frumoasă activitate, numele de „Reuniunea Mariană a învățătorilor din Districtul Năsăudului”.<sup>11</sup>

A fost acest Marian o scînteie ce a aprins un foc uriaș, a fost o conștiință ce a înflăcărat atîtea altele, a fost o credință ce a fău-

6. OVID DENSUȘIANU, *Literatura română modernă*, Buc., 1929, ed. a III-a, p. 10.

7. ȘT. BUZILĂ, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 15, Năsăud, 1931, p. 46.

8. IULIU MOISIL, *Figuri grănicerești năsăudene*, Năsăud, 1937, p. 1—24.

9. *Ibidem*.

10. MACEDON POP, *Activitatea vicarilor episcopești gr. cat. din Districtul Năsăudului*, B. Pesta, 1875, p. 54.

11. IULIU MOISIL, *op. cit.*

rit altele, foarte multe, a fost un făurar ce în focul științei de carte s-a dăruit pentru crearea de oameni, de oameni întregi,

A fost, și pentru că a fost, este, și pentru că este, va fi încă multă vreme, și va rămîne de-a pururi în istoria acestui ținut, și-n conștiința tuturor generațiilor piatră de temelie, fără de care construcțiile nu rezistă, fără de care spiritul uman n-are reazăm și fără sprijin urcușul nu-i posibil.

De aceea îl omagiem, și cu acest prilej, și mai ales cu acest prilej, încă o dată, urînd liceului pedagogic din Năsăud ce-și sărbătorește bicentenarul, ca în spiritul tradițiilor celor mai bune, și-n condițiile prielnice nemaiîntîlnite create de orînduirea noastră socialistă să-și îndeplinească cu cinste misiunea de a crea învățători pe măsura idealurilor comuniste.